NIIK – Nunatsinni Inuit Innarluutillit Kattuffiat • CVR 40020071
Jens Kreutzmannip Aqq. 4, 1. Sal • 3900 Nuuk
Tlf.: +299-583900 • E-mail: niik@niik.gl • https://www.niik.gl/

Asasagut Inatsisartuni Ilaqutariinnut Peqqissutsimullu ataatsimiititaliaq.

NIIK-miit Inatsisartut suliaat pingaartoq malinnaaffigaarput

Inatsisissatut siunnersuut ilorraap tungaanut pitsaasumik allorriarneruvoq pingaartoq. Tamatumunnga qujanaq, ilissinnullu Inatsisartuni ilaasortaasusi qutsavigaassi. Suleruluutisi Ataatsimiittarfimmiit qanimut malinnaaffigineqarput, sammineeqartumullu sukumiisumik suliniarassi qamuuna qutsavigaatsigit. Nalussanngilarsi, inuiaqatigiinni sanngiinnerpaat qarsupaluinnarneqartartullu ikiorniarlugit saarlersaavusi; inuit innarluutillit. Ilaasortavut amerlaqisut siunnersuutip pineqartup sukumiisumik suliarineqarnera nersualaarpaat. Oqaatiginiagarpullu taamaallaat tassaavoq, inatsisit kiisalu innarluutilinnut tunngasut pillugit ulluinnarni suleriaatsit allallu misilittagaqarfigisagut ataatsimut isigalugit paasissutissinnissarsi. Inatsisartuni ataatsimiinnerit ingerlaneranni akornannilu suliassinnut pingaartumut uagut tapiinissatsinnut piareersimajuarpugut. Mikisuarsuit annertuullu tamaasa suliarisarpagut, apeqqutit suungaluartut tamaasa akisarpagut, arlaatigullu pisortatigoortuunngikkaluamik naapilllusi kaffisoqatigerusussinnaallusi, tamanna pisariaqartinneqalissangaluarpat. Atassuteqarfissaq: niik@niik.gl.

Naalakkersuisut kiisalu Inunnut innarluutilinnut naalakkersuisoqarfik qutsavigaagut

Siullertut inuit innarluutillit taperneqartarnissaannut inatsisissatut Inatsisartuni siunnersuutip Naalakkersuisunit sukumiisumik suliarinikuunera pillugu NIIK-miit ataqqinnittumik nersorusupparput: oqaluuserisassaq normu: EM2026/232.
Innarluutilinnut tunngasut ukiorpassuarni ineriartortsinneqarnerat amigaataanikuuvoq. Taamaammat maannakkut naalakkersuisut sivisunngikkalluamik inissisimareerlutik innarluutilinnut tunngasut pingaartillugit imartuumik inatsisissatut siunnersuuteqarnerat pitsaasutut isigaarput. Tamatuma saniatigut Innarluutilinnut Naalakkersuisup tunniusimalluni suliniuteqarnera nersualaarusupparput – tamassumunnga atatillugu Kalaallit Nunaat nunarsuatsinni maligassiuisutut isigaarput. Tamanna pillugu qujanaq.

Ullumikkut pissutsit isikkuat

Inuit innarluutillit suli aporfissaqartarput, malittarisassat malinniartillugit, akisussaaffiit kiisalu taperneqarnissamut aqqutissat paasiuminaappata imaluunniit pisinnaatitaaffiit atuutsinneqanngikkaangata. Taamaammat Inatsisartut inatsisissatut siunnersuummik suliaqarnerani taqatigiissakkamik NIIK-miit tapertaanissarput kissaatigaarput.
NIIK-miit pingaartillugu pisariaqarsoraarput, oqaaseqaatit apeqqutillu ataani allassimasut naammattumik piffissaqarluni ilisimatitsissuteqarfigineqartarnissaat kiisalu inuit innarluutillit pillugit misilittagallit taakkualu kattuffiisa misilittagaasalu ilanngussornissaat.
Inuit atasiakkaat inuunerannut inatsisitigullu pisinnaatitaaffiisa maleruarneqarnissaannut pisariaqarpoq, sukumiisumik sulinissaq malunnaatilimmillu peqataatitsinissaq inissinniarlugit, suliassat pisariallit ingerlannissaannut piffissaqarluarnissaq.
Inatsisartuni partiit qutsavigaagut tamanna maluginiarsimammasuk, soorlu tusarniaanermut killigititat eqqarsaatigalugit.
Taamaattoq innarluutilinnut tunngasut ineriartortsinnissaannut qulaajarneqarnissaannullu piumassuseqarfigineqarput, ukiorpassuillu ingerlaneranni siullerpaamik taama sammineqartigalunilu oqallisigineqartigaaq kiisalu aatsaat taama pitsaasumik maluginiarneqartigalutik, ingammik Naalakkersuisut inatsisissatut siunnersuutip suliarinerani peqatissarsiornikuunerat pissutigalugu. Tamatuma angunissaa piffissanngormat, taamaammallu NIIK-miit siullertut tamatumunnga qujarusuppugut.

NIIK-miit paasissutissat Ataatsimiititaliamut atugassanngortinneqartut

Allakkat ilanngussat atorneqarnissaat:
Ilaasortat ataqqinartut inatsisissatut siunnersuutip suleriaqqinnissaanut ilannguterusutagut ataatsimut naatsumik ilanngussornikuuagut. Tamatuma saniatigut NIIK-p tusarniaanermit akissutit tigusai assigiinngitsut arlallit ilanngulllugit nassiuppagut kiisalu inatsisissatut

NIIK – Nunatsinni Inuit Innarluutillit Kattuffiat • CVR 40020071
Jens Kreutzmannip Aqq. 4, 1. Sal • 3900 Nuuk
Tlf.: +299-583900 • E-mail: niik@niik.gl • https://www.niik.gl/

siunnersuummut atatillugu isumakuluutit pillugit allakkiaq 2026-mi marsimi tunniunneqartoq. Kingulliit paasissutissaannartut nassiunneqarput.
Maluginaqquarput, allakkiap suliarinissaanut piffissakilliornikuugatta, taamaammallu attaveqarfiginissatsinnut tikilluaqungaarpatsigit, ataatsimeeqatiserisinnaavatsigut itisiliinissatsinnullu periarfissilluta imaluunniit apeqqutissaqarussi allatullu paaserusutaqarussi mail-ikkut allaffigiinnarluta.
Piffissaqarfigigatsigut qujanaq.

In.in. NIIK-p siulersuisui, peqatigiiffiit, ilaasortat kiisalu inuit innarluutillit attaveqarfigisagut.

NIIK – Nunatsinni Inuit Innarluutillit Kattuffiat
Jens Kreutzmannip Aqq. 4, 1. Sal • 3900 Nuuk
Tlf.: +299-583900 • E-mail: niik@niik.gl • https://www.niik.gl/

NIIK-p una pillugu oqaaseqaataa: EM2026-232: "Uunga siunersuut: Inuit innarluutillit taperserneqartarnerannut Inatsisartut inatsisaat"

Ukununnga: Inatsisartuni partiit ilaasortaat Innarluutillit pillugit oqaaseqartartui.
Uannga: NIIK, Nunatsinni Inuit Innarluutillit Kattuffiat – Kalaallit Nunaanni innarluutillit peqatigiiffiisa kattuffiat.

1. NIIK-p oqaaseqaataani isorisat nersualaarinerillu

NIIK-mi ilisimavarput suulluunniit ullormiit ullormut isumagineqarsinnaanngitsut, neriorsuutillu amerlaqisut aningaasaliiffigisariaqartartut piviusunngortinniarlugit piumasarisaasut naammassineqartariaqartartut aamma siornatigut aningaasaliiffigineqartariallit amigaateqartartut kiisalu unammilligassat qaqugukkulluunniit kisimiilluni naammaassinissaat ajornakusoortartut. Oqaloqatigiittarnissaq anguniarparput kiisalu aaqqiissutissat nunatsinnut periarfissanullu tulluarsakkat pillugit suleqatigiinnissaq, taamaattorli qinnuigaatsigit aaqqiinissanut isumassarsiortut, ikiorsiisinnaasut aaqqiissutissanillu nunarsuatsinni Danmark-imilu nassaarfigineqarsinnaasut allat periarfissaliinerat tapiissutaasinnaasut isumassarsiffiginissaat ammaffigeqqullugit.

NIIK-p pimoorullugu kissaatigaa, innarluutilinnut atatillugu Kalaallit Nunaata maligassiuisuunissaa.
Inunnut innarluutilinnut taakkualu qanigisaannut kattuffiinullu atatillugu misilittakkanik NIIK tapiisinnaavoq. Uagut suliassaraarput erseqqarissassallugu tapiissutit sutigut sunniuteqanngitsoortarnerat, sutigut siunertarisatut iluatsittarnerat, ulluinnarni sunik kinguneqartarnerat kiisalu suut allanngortittariaqartarnerat.
Tassa kattuffittut imminut ingerlattutut isumagisassatta ilaat.
Ilaasortagut siulersuisullu aqqutigalugit kiisalu ataatsimiittarnernit, ilaasortanit nunalu tamakkerlugu mail-ikkut Danmark-imilu innuttaasunit paasissutissiissutitigut, ukiut qulikkaat arlallit ingerlaneranni innarluutillit atugaat pillugit sukumiisumik ilisimasaqarpugut.

Allakkiami uani uagut isumarput taamaallaat ilassutigerusupparput, inuit pineqartut – tassa innarluutillit - sinniisuisut.

1.1 Inatsisissatut siunnersuummi pitsaasutut isigisat:

- Siunertat atuutsilernissaannut aningaasaliisoqarpoq, kisianni naammanngitsunik,
- Inatsisissatut siunnersuut pisinnaatitaaffinnik nutaanik arlalinnik imaqarpoq,
- Nammineq aalajangiisinnaanissaq immikkut sammineqarpoq kiisalu inuiaqatigiinni allatuulli peqataanissaq sammineqarluni,
- FN-imi Innarluutillit pillugit isumaqatigiissut sulinitsinni atorparput,
- Suliffissuaqarnermut ilinniarsinnaanermullu qaninnerusumik suleqateqarnissaq kissaatigineqarpoq,
- Kalaallit Nunaata Danmark-illu akornanni, susassaqarfiit immikkoortortaqarfiini, susassaqarfiit akimorlugit qaninnerusumik suleqatigiinnissaq kissaatigineqarput kiisalu FN-imi innarluutilinnut innersuussutigineqartut aallaavigalugit sulinissaq kissaatigineqarluni,
- Nunat inoqqaavisa pisinnaatitaaffii immikkut sammineqarput, tamatumanilu Danmark-ip suleqatiginissaa kissaatigineqarlunittaaq,
- Aalajangikkat atuutsilernissaanni pisinnaatitaaffiit pillugit pikkorissarnerit, inatsisini allatigullu atorneqarnissaannut ilanngussereertarnissaq ujartorneqarpoq, tamanna assut suliniutitsialaavoq siornatigut takuneqarnikuunngitsoq.

Tamakkua NIIK-p tamatigut taperserpai. Pissutsillli pingaarutillit assigiinngitsut arlallit suli naammaginartumik qulaajarneqanngillat. Tamakkua uani ataani saqqummiuppagut.

Inatsisissatut siunnersuut FN-imi innarluutilinnut isumaqatigiissummut qanillinerutinneqassappat, ataatsimiititaliami makkua immikkut eqqumaffigisariaqarput:

1. Sumulluunniit attuumassuteqanngitsumik innarluutilinnik nakkutilliineq,
2. Sumulluunniit pituttorsimanngitsunik eqqartuussivinni sinniisoqarsinnaaneq,
3. Nuna tamakkerlugu pissutsit minnerpaaffissaannik aalajangersaaneq,
4. Kommuneni nalilersuisarnerit killilersornissaat,
5. Maalaarnissamut inatsisinillu malitaqarnissaq isumannaanerusumik qulakkeerneqarsinnaasariaqarput.

2. Attuumassutilinni pissutsit isumakulunnartut

Naalakkersuisoqarfiup sullissisinnaanera:

NIIK-mit maluginiarneqarpoq, innarluutilinnut tunngasut tamaasa isumaginissaannut sulisut naammanngitsut isumaqarpugut. Inatsisartut qinnuigaavut Naalakkersuisunut apeqquteqartarnissat eqqarsaasersuutiginerini tamanna ilannguttaqqullugu. Innarluutilinnut tunngasut pitsanngorsarneqassappata, naalakkersuisoqarfimmi tamakkunannga isumaginnittussat naammattariaqarnerat aallaniutaasussaasoq isumaqarpugut. Isumagisasat tamakkua peqqinnissaqarfiup pingaarutilimmik nutarsarnerani - aamma innarluutilinnut iluaqutaasussami - kiggiguttutut inissinneqarnissaat annilaanngatigaarput. Taamaakkaluartoq tamanna isumakulunnartipparput.

Innarluutilinnut tunngasut Naalakkersuisup ataatsip ataani inissinneqanngillat (soorlu FL-imi):

NIIK-mi aamma isumaqarpugut, innarluutilinnut tunngasut pissusissamisoortumik inissinneqartariallit Innarluutilinnut Naalakkersuisup ataanut inissinneqarsimanngitsut. Soorlu aningaasaqarnermut inatsimmi konto-t innarluutilinnut tunngasut eqqarsaatigalugit. Tamanna NIIK-miit isumakulunnartinneqarpoq, innarluutilinnut tunngasut pitsanngorsarneqarsinnaanngimmata, inissiisarfiit, allallu taakkununnga tunngasutillit tamaasa isumagisassatut tigumminngikkaanni. Tamatumunnga Naalakkersuisut isumaqataanersut ilisimanngilarput, tamatumali isumakulunnarnera malugeqquinnarlutigu. Innarluutilinnut tunngasut annertoqimmata aningaasaliissutit immikkoortiternissaat ajornakusoornerussaaq ajornartorsiutillu ataatsimut isummerfigiuminaassasut, innarluutilinnut tunngasut susassaqarfinni tamani ilanngussorneqareermata, taamatut NIIK-mi isumaqarpugut.

Atuutsitsilernissaq:

Aalajangikkanik atuutsitsilerniarnermi arlalinnik aporfissaqartoq aamma takusinnaavarput. Tamakkua ilaat Ataatsimiiittarfimmi Inatsisartuni oqaaseqartartut tikkuareerpaat, kiisalu siullllermik suliarineqarnerata kingorna; aningaasatigut, pisinnaatitaafinnut atatilllugu kiisalu atuutsitsilerniarnermi ajornartorsiutit allat. Allakkiami pineqartunut tunngasut suliareriikkasi misissoqqullugit qinnuigaatsigit, tamakkua naqqissornissaannut suli periarfissaqarnikuunnginnatta.

Inatsisit naapertornissaannut qulakkkiinerit maalaarutinillu suliarinneriaaseq:

Inatsisissatut siunnersuummi "-sinnaavoq", "annertussusaat naapertorlugit", assigisaallu amerlavallaaqaat. Misilittakkagut naapertorlugit ajoraluartumik innarluutillit ikiuutissanik qinnuteqartut, ikiorteqarnissamik qinnuteqartut, tulluarsakkamik suliffeqarniartut (flexjob), assigisaannullu tunngasut pineqartillugit amerlanerit kommunet illua-tungeralugit ukiuni naammaginanngitsumik amerlavallaani eqqartuussivinni ingerlanneqartarput. Periutsimut ataatsimut atatillugu inatsisinik naapertuiniaaneq ulluinnarni pissusissamisut ingerlanngilaq. Kialluunniit kommunemik maalaarutiginnittup annilaanngatigisarpaa, tamatumuuna kommunemi suliassat imminut tunngasut kommunemi allanilu aalajangerneqarnissaannut sunniuteqarnissaat.

NIIK – Nunatsinni Inuit Innarluutillit Kattuffiat
Jens Kreutzmannip Aqq. 4, 1. Sal • 3900 Nuuk
Tlf.: +299-583900 • E-mail: niik@niik.gl • https://www.niik.gl/

Tamatumunnga tunngasut paasissutissiissutigineqartarnerat annikitsuinnaavoq. Tamatuma oqalllisigineqarnissaa tupinnaannartumik pingaaruteqarpoq.

Kommuneni suleriaatsit:

Inatsit una allallumi naapertorlugit, kommunet isumagisassaminnik naammassiinngitsut pisassinneqartanngillat. Kommunet pissutsinik aaqqiissuteqarsinnaanngitsut pillarneqartarnissaat, NIIK-p siunertarinngilaa. NIIK-mi isumaqarpugut, kommuneni suliassat innarluutilinnut tunngasut amerlavallaat naammattumik naqqiissuteqarnermik kinguneqartanngitsut, ilungersunartumilluunniit naqqiissutigineqartut suleriaatsitigut allanngortinneqartanngitsut. Tamanna Ombudsmandip nalunaarutigisartagaani, akuttunngitsumik ukiut tulleriiaarlugit atuarneqarsinnaasarpoq. NIIK-p illisimaaraa, suliassanut ilungersunartunut amerlaqisunut tunngasut maalaarutigineqarneq ajortut. Siunnersortissarsiortut ilitsersuunneqarusuttullu amerlanerit uagutsinnut oqaluttuarisartakkatik pillugit maalaaruteqarusunneq ajorput, suliassat imminnut tunngasut suliarineqarneranni kingunipiloqarnissaat annilaanngatigigamikku imaluunniit maalaarutit ingerlannissaanut nukissaqannginnertik pissutigalugu. Tamanna inummut taamatut misigisumut annertoqisumik nukillaarsaataasarpoq. Taamaammat inatsimmi uani allassimasut erseqqarluttumik oqaaseqatigiiliukkat naammanngillat, tamakkua inuit nalinginnaat eqqartuussivinni atorsinnaanngilaat. Tamannalu akuttunngitsutigut pisarluni.

Isumakuluutit/inatsisiliuussat imminnut qalleraattut. Atuuppat?

Uagut paasinnittarnerput naapertorlugu aamma tapiissutisiniaraanni tamanna inatsisit marluk amerlanerilluunniit ataanni inissisimatillugu qanoq iliuuseqartoqartarnissaa eqqumaffigineqarsimanngilaq. Assersuutigalugu Meeqqat taperneqartarnissaannut inatsimmi, atuarfeqarnermut inatsimmi, isumaginninnermut inatsisini allani assigisaannilu.

Suliffissuaqarneq suliffeqarsinnaanerlu:

Amerlanerit suliffeqarnissaat pisariaqarpoq, kisianni suliffeqarfiit inuussutissarsiutillillu inuit innarluutillit atorfilittut naleqarnerat paasiuminaatsinneqartarpoq. Tamatuma saniatigut aamma suliffittaarniarnermi assigiinngitsorpassuarnik aporfissaqarpoq. Soorlu Upalungaarsimanissami, ajornartorsiortoqartillugu upalungaarsimanissami, pisortat sunngiffimmilu ornitassat illutaannut isersinnaanerit, tulluuttumik inissaqarniarnermi, ikiuutisssanik eqqortunik piniarnermi, ilinniarsimasunik ikiorteqarniarnermi ajornartorsiutit annertoqaat – aamma taamatut aningaasarsianut atatillugu, kiisalu tappiitsut/tusilartut pisortat nittartagaannik atuiniarnerannut atatillugu il.il. Taamaalillutik innarluutilllit inuiaqatigiinni alllatulli *peqataasinnaanatik*. Tamanna innarluutilinnut qanigisaannullu taamaallaat ajornartorsiutaanngilaq. Tamanna inuiaqatigiinnut ajornartorsiutaavoq, innarluutillit amerlanerit pisortanit isumagisassatut inissinneqaannartarmata, naak ukiuni arlalinni suliffeqarsinnaangaluarlutik.

Psykiatri (tarnikkut nappaatinut tunngasoq), takornartatut pineqartarneq kiisalu aallajangersimasumik naliliiffigineqartarnerit ataatsimut isigalugit

Tarnikkut nappaateqarnermikkut innarluutillit annetoorujussuarnik unammilligassaqartarput. Inuttut naliliissutinik isummiuteriiginnakkanik amerlaqisutigut naapinneqartarput, ingammik suliffeqarfinni ilinniagaqarfinnilu, tamakkua ilaat ikigisassaanngitsut immikkut ittunik pisariaqartitsisarmata. Kisianni inuit ADHD-mik nappaatillit nakorsaatiminnik (soorlu Methyrol) arsaarneqartarnerat pissutsit aalajaatsuujunnaarnerannik atukkallu ilungersunarnerulernerannik kinguneqartarpoq. Tarnikkut assigiinngitsunik nappaatilinnut allannguutit tamarmik annertuumik sunniuteqartarput, aamma inuit aalajangiuteriikkanik inoqatiminnik naliliisarnerat ajornartorsiutaavoq – ingammik nakorsanit tarnikkut nappaatilittut nalilerneqarsimatilluni. Inunnut innarluutilinnut pissutsit tamakkua atuupput.

Ajornartorsiutit ilisimariikkat, soorlu siniffissaqartitsinnginnerit, isummiuteriikkanik inoqatit nalilersortarneri (stigma) kiisalu sulisussaaleqinerit saniatigut, pissutsit assigiinngitsut arlallit atuuneri isummersorfigisariaqaraluarput.

Isumakulunnerit/Ilitsersuutit amiganeri kiisalu inuiaqatigiinnut paasissutissiissutit

Inuit naappaateqarnerminnik nassuerutiginnissinnaanngitsut ilaatigut suliniuteqarfigisariaqarput. Inunnik ornigullutik isumaginninnermut atatillugu neqerooruteqarsinnaasoqanngilaq. Ilaqutarisap skizofreni-mik nappaatillip nappaatini nassuerutigisinnaanngikkaangagu, inuit allat ilaqutaasullu ilitsersorneqarnissaminnik ikiorneqarnissaminnillu pisariaqartitsisut siunnersortissaqanngillat, il.il. Assersuutigalugu aamma ADHD-mik, autism-mik ADD-mik nappaatilittut nalilerneqarneranni paasissutissiisoqaranilu siunnersuisoqartanngilaq. Tamakkua eqimattakkaat assigiinngitsut aalajangersimasumik aaqqissuussat aallaavigalugit suliffittaarnissaannut neqeroorfigineqartanngillat imaluunniit tulluartunik ilinniarsimasunik sulisulinnut inissiisarfinnut inissinnissaat neqeroorutigineqarneq ajorput, taamaammallu inuit taamatu inissisimasut tamarmik immikkut qajassuuttariaqartuullutik. Ataatsimut isigalugu aamma inuiaqatigiinnut paasissutissiinerit amigaataapput, allatullu suleriaaseqarsinnaanerit – kiisalu suliffeqarfinni suliassat inunnut innarluutilinnut tulluarsarneqarsinnaanerisa oqallisigisariaqartut amigaataallutik.

Isumakuluutit/Inissiisarfinniinnaq isumagisassanngortitaanerit:

Nunatsinni ullumikkut inisseeriaatsit ataqatigiisillugit iluamik isummerfigineqarnikuunngillat. Akuttunngitsutigut innarluutillit najukkatik ilaquttatillu ungasissumut qimallugit inissinneqartarput. Taammallu ilaqutariit qitornatik naammaginartumik takusinnaasanngilaat, meeqqallu ilaquttatik naaammaginartumik takusinnaasarnagit. Aalajangersimasumik innarluutillit inissiisarfinnut aalajangersimasunut katersuunnissaanni anguniagaasoq malillugu aaqqissuisoqarsinnaanngilaq, ilinniagallit amigaataammata. Inisseeriaatsit eqqarsaatigeqqittariaqarput, angajoqqaat qatanngutillu – ilaquttalllu allat – innarluutilimmut inissinneqarsimasumut qanillisinnaaaqqullugit. Ullumikkut pissutsit isikkoqarnerattut ilaqutariit avissaartuunnerannik, ilaqutariinni isertugaateqalernernik kiisalu aliasunnerujussuarnik kinguneqartarput. Inissinneqarsimasut ilaat kisimiillutik toqusarput, ilaquttaminnik najorneqaratik. NIIK-miit innersuussutigissavarput inissiisarfinni pisortat oqaloqatiginissaat. Uagut nammineq ilaatigut Ane B. Jensen NIIK-p nersornaasiuttagaanik tuninikuuarput.

Isumakuluutit/Innaluutilinnut tunngasut pitsanngorsarneqanngillat:

NIIK-miit aamma isumakuluutigineqarpoq, inatsimmi pineqartunut sunniuteqanngitsumik inatsit akuerineqarpat. Ukiuni kingullerni amerlaqisuni arlalinnik inatsisiliortoqartarnikuuvoq sunniuteqanngitsunik. Ilanngullugu isumakulunnarpoq inatsisiliortut eqqarsartarnersut, NGO-t "maalaaginatuusut", inuiaqatigiit atugarissaarnissaannik aaqqissuussap ilaa eqqarsaatigalugu, NGO-t pilersinneqarnikuupput inunnut annertuumik qajagisassanut sinniisuummata; uani innarluutillit pineqarput. NIIK-miit imaluunniit inissiisarfinniit, peqatigiiffinniit kattuffinniilluunniit kissaatiginngilarput isornartorsiuiniaannaluni isornartorsiusoqartarnissaa. Ukiorparpassuarni inuit atukkaminnik pitsanngorsaaffigineqarnikuunngitsut pitsanngorsaaffigineqarnissaat ilungersorluta kissaatigaarput. Ikiorsiinissaq pisariaqartinneqarpoq, tamakkualu amerlassusaat inuit inuunerminni misigisaasigut kisinneqarsinnaapput. Ilaat katsorsarneqarnissartik amigaatigigamikku toqusarput – ingammik tarnikkut innarluutilllit akorngini, ilaat inoqatiminnik toqutsisarput, amerlaqisullu atornerluilertarlutik inuiaqatigiit aaqqissuussaanerannit piffissaatillugu iluarsiiffigineqannginnamik. Siornatigut suliniutaasarsimasut aamma qiviaqqinnissaat piffissanngorpoq.

Tamakkua ilaat sivisoorujussuarmik utaqqisarput; inissiffissaqarniarlutik, siusissumik utoqqalinersiuteqalerniarlutik, tulluarsakkamik sulilernissamut uppernarsaatitaarniarlutik, ikiuutissanik piniarlutik – ikiorteqartariallit tamangajammik ikiortissaminnik utaqqipput, ilaqutariit ikiortaanissaminnut akissaqanngikkaangata. Ilaqutariiaat nunarput qimattarpaat, ataqatigiissinnaanatilllu avissaartuuttarlutik, suliffeqarfitik qimattarpaat qitornatik isumaginiarlugit. Innarluuteqarneq inuit namminneq pisuussutiginngisaannarpaat. Taamaattorli

inuit innarluutillit ilaatigut namminneq pisuusutut pissusilersorfigineqartarput.
Inuit innarluutillit amerlanersaat, inuiaqatigiinnut atugarissaartitsiniartunut tamanna tulluanngilaq. Tamakkua saniatigut isumaqatigiissuteqartoqartarpoq, suut pissutiginerlugit taamaatiinnarneqartartunik. Isigiarluttunut qitiusumik sulliviup Refsnæs-ip peqqinnissaqarfimmi isigiarluttunut ikiorsiiniarneranut atatillugu il.il. Suliassat taamatut ittut pimoorussilluni sammineqartariaqarput paasissutissiiffigineqarlutillu, kiisalu ilinniarsimasunik isumaqatigiissutaareersut tigummiinnarlugit piaarnerpaamik nutartertariaqarput – ilinniarsimasut suminngaanneernissaat apeqqutaatinnagu.

Isumakuluut/Suleqatigiinnissamik pisariaqartitaqarneq – tamakkua allaganngorlugit nassuiaateqarfigineqarsinnaapput

Naammanngitsumik suleqatigiinneq ataqatigiissaarinerlu: Susassaqarfiit, oqartussat, inuit nalinginnaat kiisalu Kalaallit Nunaat Danmark-ilu pituttuutaasumik suleqatigiittarnissaat ujartorneqarpoq. Minnerunngitsumik Naalakkersuisut ataanni susassaqarfiit akornanni, kiisalu pisortat oqartussaqarfiini kiisalu inuit nalinginnaat akornanni.

3. Inatsisissatut siunnersuummi unammillernartut imaluunniit erseqqarluttut:

Kommunet:

Suliassani amerlavallaani kommunet isumaginninnissaat pisariaqartinneqartarpoq, taakkua naammaginangajattumilluunniit suliakkiissutit kivissinnaanngimmatigit. NIIK-p siunnerssuutigaa, susassaqarfiit Naalakkersuisoqarfinnut, susassaqarfinnuut alllanut nuunneqartariaqaraluartut misissoqqissaarneqartariaqarput, kommunet suliassaannik oqilisaanniarlugit, kiisalu sullissinermi ilinniarsimasut ilanngussugaannik katersisoqartarnissaa suliassaniluu isumaginnittut peqatigiiffiata oqaloqatigineqartarnissaa piumasaqaatigineqarput.

Nutarterineq kiisalu piffissaq sivisooq eqqarsaatigalugu kivitsiniarnissaq:

NIIK-mit kissaatigineqarpoq ataatsimut isigalugu nutarterinissaq kiisalu piffissaq sivisunerusoq eqqarsaatigalugu susassaqarfinni pilaersaarusiortoqarnissaa: Atuarfeqarnerup, ilinniartitaanerup, suliffeqarnerup, peqqissutsip, ineqarnerup, sunngiffeqarnerup kiisalu inunnik ataasiakkaanik qanigisanillu isumaginninnerup iluanni naammaginartumik ataqatigiimmik suliniuteqartoqanngilaq, qanoq ililluta pitsaanerusumik ataqatigiissaanissaq qulakkeersinnaavarput – taamatut pitsaanerusumik atuutsitsisalernissamut inatsisip uuma siunertarisaa anguniarlugu?

Atuutsitsilernissamut pilersaarut:

Atuutsitsilernissamut aalaakkaasumik pilersaarut amigaataavoq: Anguniakkat pillugit paasissutissat, piffissaliussat, aningaasartuutissatut naatsorsuutit kiisalu ingerlaavartussamik aaqqissuussamik malitseqarnissaa kiisalu inatsisip uuma nalilersoqqinnissaa pillugu paasissutissat maqaasineqarput – Inatsisip taassuma normoraa ? Piffissaq sivikitsoq eqqarsaatigalugu aaqqitassat. Nuannissangaluaqaaq inatsit una inunnut innarluutilinnut malunnaatilimmik atorluarneqarsinnaasumillu iluaqutaasinnaappat.

Maannakkorpiaq pisariaqartinneqartut kinguartinneqarnissaannik kinguneqariataarsinnaaneri:

Maannakkorpiaq pisariaqartinneqartut kinguartinneqarnissaannik kinguneqariataarsinnaanera: Innuttaasunut ikiuinissat, ullumikkut eqqortumik ikiorneqarnissaminnik utaqqereersut isumagineqarnissaat, inatsisiliornerit, nutaterinerit kiisalu IT aqqutigalugu aaqqissuusaasussat pissutigalugit kinguartinneqassanngillat.

NIIK – Nunatsinni Inuit Innarluutillit Kattuffiat
Jens Kreutzmannip Aqq. 4, 1. Sal • 3900 Nuuk
Tlf.: +299-583900 • E-mail: niik@niik.gl • https://www.niik.gl/

FN, inatsisitigut isumannaallisaanerit eqqarsaatigalugit pisinnaatitaaffiit naammaginanngitsut

Innarluutillit pillugit FN-imi isumaqatigiissutip innersuussutaasullu naammaginanngitsumik inissitsiterneri: Pisinnaatitaaffiit erseqqarinnerusariaqarput inatsiliornikkullu aalaakkaatinneqartariaqarlutik.
Tamakkua saniatigut NIIK-miit takuneqarsinnaasut naapertorlugit, siornatigut innersuussutaasimasut aaqqissuussamik malinneqartarnissaat amigaataavoq: NIIK-miit, Tilioq-miit, inuit pisinnaatitaafiinik suliaqarfinniit, nakkutilliisuniit kiisalu Ombudsmandimiit isornartorsiuinerit piffissaatillugu naammatumik allannguinernik kinguneqartanngillat. Inatsit sinaakkutaavoq, taamaattorli amigaataapput akisussaaffinnik inissiinissaq ilimasaarinissaq kiisalu sulisussarsiuinermi tuunngavissat, akissarsiat, periarfissat piviusut, avataaniit ikiortissatut pisariaqartitat il.il. pillugit, oqartussat sullissisussat isertuaatsumik oqaloqatigineqarnissaat aamma pissariaqartinneqarpoq,

- Pisinnaatitaaffiit inummut namminermut tunngasut, periarfissat – tassunga ilanngullugu maalaarutit – kiisalu akulerussinnaanermut periarfissat pillugit innuttaasut ilisimasaqarnissaat qanoq ililugu qulakkeerniarneqarpa?

Inissiisarnerit kiisalu inuit innarluutillit peqataatinneqarneri

Inissiisarnerit pillugit atugassarititaasut, utaqqisunut allattorsimaffiit kiisalu tamakkua ikisarnissaannut periarfissat pillugit ersarissumik isertuaatsumillu oqallisigineqarpata iluaqutaassaaq, minnerunngitsumilllu piffissaq sivikitsoq atorlugu inissiisoqarsinnaanngikkaangat, innuttaasut qanigisallu qanoq iliornissaannut tunngasut pillugit – naak pisariaqartitsisoqaraluartsillugu kiisalu akunnernik naammattunik ikiorteqarsinnaanngikkaangat il.il. NIIK-miit amigaatigineqarpoq, ilaqutariit qanigisallu ukiorpassuarni suliffimminnik qimatsisariaqartartut qanigisaminnilllu innarluutilimmik paarsilersartut, imaluunniit akisussaaffiit aaqqiissutissallu sumut inissinneqarnissaat pillugit oqallittoqarnissaa amiigaataavoq.
Tamassuma sunik sunniuteqartariaqarnissaa oqallisigineqarnissaa pisariaqavissorpoq, kommunet imaluunniit oqartussaqarfiit allat suliassaminnut tunngasunik naapertuinngikkaangata periusissat pillugit, imaluunniit sulissat pisariaqanngitsumik sivisuallaamik utaqqitinneqartarnerat, kiisalu inatsisinik ingerlatsinissamullu pisussaaffinnik sanioqqutaarisoqartarnerit pillugit – kiisalu aaqqissuussamik tamakkunannga iluarsiissuteqarnissat - oqaliisigineqartariaqarput – Ukiorpassuarni kommunemi suliassanik ingerlatsisarnerit kingunerannik inuit nikinnaveertartut amerlaqaat. Uagut inuiaqatigiit taama ikitsigingatta, tamakkua innuttaasunut tunngasut annertoorujussuarmik sunniuteqartarput.

Tamakkiisumik pilersaarutit susassaqarfinni arlalinni inunnut innarluutilinnut tunngasut pillugit nalunaajaasoqarnissaa amigaataavoq; assersuutigalugu utoqqarnut tunngasut, ilaatigut upalungaarsimanerut tunngasut, ilaatigullu ilinniartitaanermut tunngasut, suliffissuaqarnermut akulerunissat amigaataapput – naak tamanna kissaatigineqaraluartoq il.il.,

Inissiisarfiinut ikiuutissat kiisalu atortunik ikiuutissanik tunineqarsinnaaneq

Inissiisarfiit aserfallassimaneri atortullu ikiuutissat pillugit pingaarnersiuinerit ataatsimullu nalunaarusiornerit amigaataapput, - imaluunniit inissiisarffiit inuillu ataasiakkaat amigaatigineqartarnerinut atatillugu.

Inuit taperserssortigisat akissarsiaat taakkununngalu aaqqissuussat misissorneqartariaqarput, atugarisaasalu annertuumik pitsanngorsaaffigineqarnissaat qulakkeerneqartariaqarluni. Ilaqutariippassuit ikiortitut inissittariaqartarput, tusartarparpullu perorsaasut, inunnik isumaginnittut, inatsisilerituut, eqqartuussissuserisut, nakorsat ilinniartitsisullu nunatsinni suliffitik qimattariaqartaraat, namminneq qitornaminnut ikiortinngorniarlutik. Taamanna ilumoortuusinnaanngilaq. Maannakkut periarfissat misissorneqarnissaat pillugu SIK

isummersoqatigiinnissamut piareersimavoq. Annikitsumik pitsanngorsaaniarluni qaammatini qulini pikkorissaasarneq naammanngilaq, equngasumillu sunniuteqartarluni: Ilaqutariinnut suliffimminnik qimatsisariaqartartunut sunniuteqanngilaq – qaammatinimi qulini ilinniarnissaminnut piffissaqartuugunik namminneq qitornaminnut ikiortinngornissartik pisariaqartissanngikkaluarpaat. Tamatumuuna ilinniagaqarsimanngitsut ikiorserneqanngillat – ajoraluaartumillu akuttunngitsutigut assut aalajaatsuusanngitsut ikiortissatut atorfinitsinneqartarlutik, amerlasuutigummi qaammatini qulini ilinniarnissartik merserisaramikku. Immaqa sivikinnermik pikkorissarnerit ataatsimut isigalugu qaffasinnermik akissarsiaqarnissamut aqqutaasinnaasut iluarsiissutaasinnaapput. Nammineq angerlarsimaffimmi ikorteqarsinnaaneq amigaataavoq, ingammikmeeqqat inuillu innarluutillit eqqarsaatigalugit, kiisalu tamakkua innarluutaat pillugit ilisimasat amigartarput ingammik ikiortaasartut akorngini – ikiortaarusuttut nassaarineqarsinnaagaangata.

Tamatuma saniatigut tenologi atortullu ikiuutaasussat akuttunngitsutigut qanganitsersimasarput. Tamakkua tamarmik aaqqissuussamik nutartertariaqarput.

Inissiisarfinni amerlanerni ilinniarsimasut soorlulu ilinniarnissamut periarfissat annertuumik amigaataapput kiisalu pikkorissarnerit piginnaanerissarnerillu ikiuutaasussatut pitsanngorsaataasinnaallutik. Taakkua ikiortissaaleqipput, immersuisussaaleqipput, pikkorissarnerit akissarsiat qaffannissaannut imaluunniit tapeqalernissaannut aqqutisssat il.il. amigaataapput.

Paasissutissat amigartut

Innarluutillit pillugit paasissutissat amigarput. Inuit innarluutillit ilaannaat nalunaarsorneqarnikuupput, taamaattumillu sammisat pitsaasumik oqallisiginissaat ajornakusoortarluni. Aningaasatigut sunniutit il.il. naatsorsoruminaattarput kiisalu pissutsit ataatsimut isigiuminaattarlutik.
Peqqiissutsimut paasissutissat assigisaalluunniit aallavigalugit nutarsarneqarsinnaappata tamanna pingaarnerutittariaqarpoq, taamaalilluni suliniutit assigiinngitsut aningaasatigut sunniutissaat – imaluunniit tamakkuni amigaataasut – naatsorsorneqarsinnaammata, pingaarnersiuilluni paasissutissallu naapertorlugit inatsit una atuutsinneqarlersinnaammat.
NIIK-p aamma erseqqissarpaa, peqqissutsimut atatillugu paasissutissat pisariaqartitanik tamanik tutsuiginartumik paasissutissiissutaasinnaanngitsut, inuit innarluutillit suli naliliiffigineqanngitsut imaluunniit nappaatiminnik aalajangersimasumik isummerfigineqanngitsut ilanngullugit.
Amerlaqisut ukiorpassuarni utaqqisarput, ilaat itigartinneqartarlutik kiisalu ilaat suli peqqinnissaqarfimmut attaveqarnikuunatik. Taamaammat peqqinnissaqarfimmi periusissanik aaqqissuussinissamut isumagisinnaasat pitsanngorsarsinnaaniarlugit, paasissutissat pitsaanerusut pisariaqarput.
Uani nalunaarsukkat tamanik nalunaarsuinerunngillat, soorlu aamma tusarniaanernit akissutit amigaateqarsinnaasut. Uagulli NIIK-mi sulinitsinni pissutsit assigiiaat siumoqqittuaannarpagut.

Nakkutiginninneq misissuinerillu pitsanngorsartariaqarput

Inuit innarluutillit kukkussutit paasineqarnissaat aaqqinneqarnissaallut qulakkeersimasussaavaat. Tamatumani nakkutiginnilluarnerit ingerlaavartumillu tamakkua malitseqartissinnaaneri pisariaqarput. Akisussaasumik ingerlatsinermut atassuteqanngitsumik nakkutilliisoqartariaqarpoq kiisalu sumiginnaanerit erseqqarissumik qanoq malitseqarnissaat tikkuarneqarsinnaasariaqarluni. Nakkutilliinerup malitsigisaanik neqerooruteqartarneq, suliassat suliarineqarneranni nakkutilliinerit, maalaarutinik suliarinninnerit kiisalu isumaqatigiissutit naapertorluarnissaannut nakkutilliinerit, tamamik immikkoortillugit isigineqartariaqarput.

Minnerussutsinik aalajangiinerit

Tamanna nuna tamakkerlugu atuutariaqaraluarpoq kiisalu sullissinermut, ikiuinermut, akunnernut kiisalu assigiinngitsunik politikkeqarnernut aamma tunngatinneqartunik nuna tamakkerlugu

assigiiaamik aaqqissuussisoqartariaqarluni. Assersuutigalugu atoqatigiinnermut politikki, imigassaq aalakoornartoq pillugu politikki il.il. eqqarsaatigalugit.
Tamakkua aamma paasissutissanik, ilisimasanik kiisalu ajornanngippat ilisimatuussutsikkut paasisat aalaavigineqartariaqarput.

Suliffissuaqarneq – sulisinnaasut inissaqartinnissaat. Qanoq iliorluni?

Suliffissuaqarnermut peqataasinnaaneq assigiingitsunik amerlaqisunik piumasaqaatitaqarpoq. Naalakkersuisut tapersoruminartumik innarluutillit amerlanerit ilaatigut suliffissuaqarnermut peqataatinnissaannut periusissamik pilersaarusiorput. Taamaattorli ataani allassimasut ilanngulugit pisinnaanngikkaanni tamanna ajornakusoorluni:

- Atortutut ikiuutissat,
- Ingiortissaqarneq,
- Tulluarsakkanik piffissani nikerartuni ilinniagaqarsinnaaneq,
- Sulisinnaaneq pillugu tutsuiginartumik qulakkeerinissaq,
- Suliffeqarfimmi kiisalu suliffeqarfimmut tulluarsakkamik suleqataasinnaanissamut ikiorteqarsinnaaneq,
- Pissutsit pillugit sulisitsisumik suliffillu pillugu paasititsiniaasinnaaneq,

Il.il.

Suliffeqarnissamut atatillugu ikaarfissat kiisalu inunnut innarluutilinnut iluaqutissiissutit kisimik sammineqanngillat

Suliffeqarnissamut iluaqutissiissutit sanaartuinerni, assartuinerni, nittartagaqarnermi kiisalu attaveqatigiinniarnermi ilannguttariaqarput. Atortut ikiuutissat inuillu assigiinngitsutigut timimikkut, misigissuseqarfitsigut, nalinginnaasumik piginnaasatut pisariaqartitatigut kiisalu attaveqarniarnikkut pisariaqartitat pisariaqartinneqartsinneqarput. Silarsuaq tamakkerlugu atorneqarsinnaasunik ilusilersuisarnermik oqariartaaseq FN-ip innarluutillit pillugit isumaqatigiissutaaniittoq tunaartarissallugu pingaarluinnarpoq.
Assersuutigalugu upalungaarsimaniarneq il.il., inuit pitsorluttut, isigiarlunnermik tusaasinnaalerlunnermillu innarluutillit qimarngunneqarnissaannik pilersaarutit pillugit tamatigut tusagassiuutinik katersortitsisoqartillugu peqataatinneqartariaqarput kiisalu ussersortunik tusilartunut nutserisoqartariaqarluni.
Tapiitsuungaluarluni tusilartuungaluarluniluunniit pisortat nittartagaat tamaasa atuarneqarsinnaasariaqarput, peqataatinneqarnissamullu periusissat allat akulerussorneqartariaqarlutik.
Ilinniarsimasunik sulisussaaleqisoqartillugu, sulisut suliinnarsinnaasut aalajaatsullu kiisalu ikiortissat amigaataatillugit, inuit innarluutillit sapinngisamik inuiaqatigiinni imminnut ikiorsinnaalernissaat pisariaqarluinnarpoq.
Tamatumani ilusilersukkat silarsuatsinni pissutsinut tulluarsakkat kiisalu peqataatitsiniarnermi sinaakkusersuinermi killiliussanillu aalajangersuinermi iluaqutaasinnaapput.

Suleqatigiinnerit pitsanngorsarnissaat pisariaqarpoq

Inunnut innarluutilinnut aaqqiissutissat pitsaanerpaat ujartortillugit kiisalu akit naapertorlugit sunniuteqaataasinnaanerit kiisalu aaqqiissutissat siunissami pissutsinut qulakkiikkat nassaariniarlugit, innarluutilinnut atatillugu suleqatigiinnerit naammassisaqarfiusarnissaat pisariaqartinneqarpoq.

Makkua tassaapput assersuutit NIIK-mut nassiunneqartarnikuupput kiisalu ukiut ingerlaneranni suliarineqarnikuullutik:
Malunnaatilimmik pitsaanerusumik suleqatigiinnissaq pisariaqartinneqarpoq kiisalu innuttaasut oqartussaqarfiillu, susassaqarfiillu, Aningaasaqarnermut inatsimmi aningaasaliiffigisat

saqqummiunneranni, kommuneni, inatsiliornerni il.il akorngini attaveqaqatigiissinnaaneq pitsanngorsarneqartariaqarluni.
Qullersat kattuffinnik, ilinniagallit kattuffiinik, inunnik innarluutilinnik taakkualu qanigisaannik oqaloqateqartarnissat immikkut pisariaqartinneqarput.
Immikkut NIIK-miit kissaatigineqarpoq, isornartorsiuinerit qanoq politikkikkut isumaqarnermik aallaaveqannginnerisa paasinissaat, taamaammallu politikkimik eqqartuisoqartillugu imminnut pisuuteqattaanissamut atorneqartussaanatik kisiannili isornartorsiuinerit ajornartorsiutaavissortunik aallaaveqarmata, taamaammallu torersumik toqqaannartumillu, isertuaatsumik piviusunillu aallaaveqarluni paasititsiniaanerni, paasissutissanik ingerlatitseqqiinerni kiisalu suleqatigiit tamarmik akornanni oqallinnerni aallaaviusariaqarput.
NIIK-p ujartorpaa ataatsimoortumik suliniuteqarnissaq, inunnik isumagittoqarfiit, peqqinnissaqarfik, atuarfeqarfik, ilinniagaqarfiit kiisalu suliffeqarnissamut tunngasunik suliallit tamarmik suleqatigiissillugit – kiisalu partiit tamaasa peqataatillugit.

Pisariaqartitat annertoqaat, akisussaaffiit erseqqarissumik inissinneqarsinnaasariaqarput

Inuit innarluutillit ikiorteqarnissaat pissutsillu malillugit sullinneqarnissaat annertoorujussuarmik pitsanngorsartariaqarpoq.
Akisussaaffinnut, aningaasaliiffigisanut kiisalu piffissaliisarnernut tunngasut erseqqarissuusariaqarput, innuttaasut ilaqutaallu namminneerlutik qullersat sulinitaasa ataqatigiissarnissaat isumaginiassanngimmassuk kiisalu suliniutit pisariaqartsitanut tunngasut tusatsiakkat equngasumik sunniuteqartut aallaaviginageqqunagit kiisalu amigaataasut pitsanngorsarneqanngisaannartut killiffigalugit unittoornissaq pinngitsoorumallugu.

Inatsisissatut siunnersuut isumagisassat amerlanerusut nutarterneqarnissaannik malitseqartariaqarpoq, inuit innarluutillit taakkualu kattuffii peqataatillugit. Inatsisissatut siunnersuummi suliniutit pitsaasut amerlasuut takusarpagut aammali suli pitsaanerusumik angusaqarusunnerusumillu tunngaveqarluni politikkikkut amerlasunit taperserneqarsinnaanerat qulakkeerniarlugu.

4. Pissutsit 20-t aallartinneqariaannaat

Anguniakkat ajornanngitsumik suliarineqariaannaat *assersuutigalugu* tassaasinnaapput:
1) Nukersorfigineqarnissamik pinaveersaartitsineq kiisalu atoqatigiittarneq pillugu nuna tamakkerlugu aalajangersakkanik politikkeqarneq kiisalu tamakkua ataatsimut isigalugit ilitsersuusiorneq - tusarneqarneq ajortut ilanngullugit.
- NIIK-mit ilaatigut tusarneqakkajuppoq inuit innarluutillit atornerlunneqartarnerat,
2) Innarluutillit atornerlunneqarnissaat pinaveersaarniarlugu aalajangersimasunik nakkutilleeriaatsit, pulaartarnerit inissiivinnilu sulisut kiisalu angerlarsimaffinni ikiortit allallu ilitsersorneqarneri, innuttaasut innarluutillit atornerlunneqanngitsumik ilisimaneqarput ilaatigut makkua assersuutit aqqutigalugit:

- Innarluutillit angerlarsimaffiisa festerfigineqartarput, - imaluunniit inunnit inoaqatiminnik sanngiitsunik atornerluisartunit unnuiffigineqartarlutik
- Inuit innarluutillit kinguaassiuutitigut atornerlunneqartarput,
- Inuit innarluutillit aningaasatigut atornerlunneqartarput,
- Inuit innarluutillit akeqanngitsumik sulisorineqartarput,
- Inuit innarluutillit tapiiffigineqarnissaminnut, - maalaaruteqarnissaminnut pisinnaatitaafitik imaluunniit namminneq aalajangiisinnaatitaanerminnut tunngasut pillugit paasissutissinneqarneq ajorput,

3) Siunissaq qaninnerusoq eqqarsaatigalugu ilinnagallit piginnaanngorsarnissaat kiisalu sulisussarsiornissamut ilinniagaqarnissamullu sivisunerusoq eqqarsaatigalugu pilersaarusiornerit,
4) Paasissutissat amigaataasut ataatsimoortillugit takuneqarsinnaaneri, paasissutissat katersorneri kiisalu tamakkua piffissalersorneqarnerisa takuneqarsinnaaneri,

5) Ikiortissat pillugit aaqqissuussat, angerlarsimaffinni ikiortinut tunngasut kiisalu pitsanngorsaaniarnermi siunnersuutit ataatsimoortillugit takuneqarsinnaaneri,
6) Suliffeqarfinni namminersortuni pisortallu ingerlataannni sulisitsisut suliffeqarfinni peqataatitsinissaq pillugu oqaloqatigineqartarnerat,
7) Piffissaatillugu ingerlaavartumillu NGO-nik kiisalu siunissami suliarisassat pillugit innarluutilinnik peqataatitsineq,
8) Sunniutilimmik paasinarluartumik maalaarutit ingerlanneqartarnerat,
9) Sulinermi piginnaanerit pitsanngorsarneri – sivikinnerusumik pikkorissaanerit allallu suliniutit,
10) Ataqatigiimmik ilaqutariit ikiorserneqarneri,
11) Arlaannulluunniit atanngitsumik nakkutiginninneq kiisalu pisinnaatitaaffittut; arlaannaannut attuumassuteqanngitsumik ikiorsiissutit nalinerneqartarnerat,
12) Aningaasaliisoqarnissaasa qulakkeerutigineqarneri kiisalu ingerlaavartumik pissutsinik malinnaasoqarneratigut allannguisarnerit,
13) Atuutsitsilertarnerit pinngitsoorneqanngitsumik qulakkeerlugu aalajangersaanerit kiisalu ingerlaavartumik nalilersueqqittoqartarnissaa,
14) Ikiorsiiniarnermi nuna tamakkerlugu assigiiaartumik minnerussiinerit aalajangersorneqarneri,
15) Tunngavissaliiniarnermi anguniakkanut tulluanngitsut nungusarnissaat, kommuneni, inatsiliornerni allatigullu, ikiorteqarnissamik pisariaqartitat akissaqartikkusullugit,
16) Innuttaasup sulinani ikiorneqarsinnaaneraniiit suliffeqalernissaanut sanilliullugu qanoq akeqarsinnaanerata naatsorsorneqarnera kiisalu suliffisuaqarnermi peqataasinnaanerata aningaasaliiffigineqarnera,
17) Inissiisarfinniinnaq isumagineqartarneq kiisalu inissiisarnermi periutsit allaanerusut pillugit oqallinnerit. Oqallinneq tamanna inuit nikerartumik pisinaasallit qanoq sullinneqartarnissaannut sammitinnissaat kiisalu suutigut akuerineqarsinnaanngitsumik pineqartarnerisa oqallisigineqarnerini tungavigineqarnissaat.
18) Aningaasartuutissat eqqarsaatigiuartarnerat kiisalu siusissumik suliaqartarnerit taamaatinneqartariaqarput – tamatumuunatigut taperserneqarnissamjut ikiorserneqarnissamullu periarfissat eqaannerusumik atorneqarsinnaammata. Inuit innarluutillit allatulli inuunermut inuiaqatigiinnullu peqataarusunnerat qularissanngilat,
19) Kalaallit Nunaata Danmark-illu akornanni isumaqatigiissutit qanganitsat nutaallu ataatsimut nalunaarusiorneri, napparsimasut qanoq suliarineqarnissaannik nalilersuinernut tunngasunut, ikiortissarsiornermut, piginnaanerissarnermut, il.il.,
20) Nalilersueqqinneq: Innuttaasut, qanigisaasut kiisalu sulisut ilinniarsimasut misilittagaat, inatsisip ilumut pissusissamisut atorneqarsinnaanera misilittarlugu atorneqartariaqarput.

4. Piffissaq suli sivisunerusoq eqqarsaatigalugu pisariaqartitat aaqqiissutissarsiorneri

Inissiisarnerit

Angerlarsimaffik ungasissumut qimallugu inissiisarnerit annertuumik ajornartorsiutaapput. Ilaqutariit Danmark-imut nuukkaangata pitsaanerusumik ikiorneqarnissartik kissaatigalugu, tamanna Kalaallit Nunaanni Danmark-imilu iliuusissaaleqinerattut nalilerneqarsinnaavoq. Najugaq qanillugu pitsaasumik ikiorsiisinnaanernut tamanna tapertaassaaq nunanullu taakkununnga marlunnut akikinnerussalluni, ingammik siusissukkut eqqortumik ikiorsiisoqarnissaa qulakkeerneqarpat inuk suliffissuaqarnermi peqataasinnaalersillugu, kiisalu tamatumunnga ilanngullugu inuiaqatigiinnut paasissutissiinerit qulakkeersinnaagutsigit, inuit tarnikkut ineriartornermikkullu akornutillit nappaatiminnillu aalajangersimasumik nalilersorneqareersut isummiuteriikkat atorlugit inunnik naliliisarnerit annikillisarneqarsinnaapput, kiisalu timikkut

innarluutilinnut atortut ikiuutissat qulakkeerneqarsinnaapput kiisalu assigiinngitsunut peqataasinnaaneri qulakkeerneqarlutik il.il., taava inuiaqatigiittut amerlaqisunik iluaqutissarsisinnaavugut – aamma aningaasat tungaasigut.
Taamaattorli Danmark-imiit sukkut tamaana angerlartitsisoqartassanngilaq, ingammik nutsereerlutik pitsaagisaminnik inuuneqalereersimatillugit. Taamatut periuseqartarnikuuneq inunnut ilungersunartunik sunniuteqartareerpoq. Tamatuma saniatigut aamma inuiaqatigiit eqqarsaatigalugit; assersuutigalugu soorlu utoqqaat innarluutillit pillugit piviusorsiortumik pilersaarusiortoqarnikuunngimmat.

VIVE nalunaarusiami nassuiaavoq Kalaallit Nunaata Danmark-illu akornanni Nikerartoqarnera, angajoqqaat qitornartik timikkut tarnikkullu nappaateqaraangat Danmark-iliarnissartik pisariaqartittarpaat, tassani nappaatit suliarineqarnissaannut nalilersisinnaanernut periarfissaqarmat kiisalu Kalaallit Nunaanni nappaatit katsorsarnissaannut nalilersuinerit, katsorsaanerit kiisalu tapertassaqarnerillu naammaginanngitsutut isigineqartarmata. Nalunaarusiami aamma assersuut aalajangersimasoq allaatigineqarpoq, tassani paasinarluni meeqqap innarluutillip ikiorneqarsinnaannginnera pissutigalugu nuuttariaqarsimasut. Tamatumuuna Kalaallit Nunaanni ikiorsiiniarnerit pitsanngorsartariaqarnerat tunngavilersorneqarpoq (VIVE, 2026, s. 53 og 125). Najoqqutaq: https://www.vive.dk/media/pure/2z1p246z/31847194

Angerlarsimaffimmut ungasittumi inissiisarneq qinnuigaassi eqqarsaatigeqqeqqullugu. Eqqarsaat pitsaasuusinnaangaluarpoq; immikkuullarissunik suliaqarfiit qulakkeerniarlugit kiisalu immaqa kommunet akornanni aningaasaliissutit agguataarneqarsinnaammata, kisianni paaqqinnittarfiit immikkuullarissunik suliaqarfiusanngillat, aningaasaqarnermullu tunngasut aggutaarnissaat allatut aaqqiiffigineqarsinnaassagunarmat.
Taamaammat inuup angerlarsimaffianut inuiaqatigiinnullu najugaqataanut qanittumik ikiorsiisinnaaneq pilersinneqarsinnaanerata misissorneqarnissaa NIIK-p innersuussutigaa. Tamanna imatut paasillugu; siunissaq eqqarsaatigalugu assigiinngiiaartunik inissiisoqartarnerit periarfissaanerat eqqarsaatigalugit. Tassa najugaqatigiiffimmi imaluunniit inissiisarfimmi ataatsimi assigiinngitsunik innarluutilinnik sullissisoqarsinnaanera eqqarsaatigalugu. Inissianik assigiinngitsunik arlalinnik atorneqarsinnaasunik sanaartorneq aamma aaqqiissutaasinnaavoq; init immiussisarfinngortinneqarsinnaasut, innarluutilinnut utoqqarnullu inissiat, ataatsimut atugassiissutilinnik aamma inissiatut nakkutigineqartutut atorneqarsinnaasunik.

Innarluutillit amerlaqisut ukiuunerani isersimaannartarput, ilaat susassaqartaratik ilaallu sunngiffimminni paaqqinnittarfinni utoqqaat ilagalugisarpaat, naak namminneq inuusuttuullutik tarnikkut, misigissutsitigut ineriartornerminnilu inuusuttut allat assigingaluarlugit. Illoqarfimmi ilaqutaqanngikkaanni utoqqaat illuini allat ilagalugit issiaannarneq immikkut ilungersunartarpoq. Tamakkua ilaat namminneq angerlarsimaffinniissinnaannginnerput imaluunniit najugaqarfinni nakkutigisani ikiorsiinissamut periarfissalinni najugaqarsinnaannginnerpat?

Susassaqarfiit allat piaartumik aaqqiiffigisariallit

Ikiorteqanngikkaanni pisariaqartitat nalinginnaat, soorlu pisiniarsinnaanerit, sukisaarsaatinut peqataasinnaanerit inuillu akornanni inuusinnaanerit killilerneqartarput. Ilaqutariit ima ilungersunartigisumik artukkerneqarsinnaatigisarput allaat iluarusussinnaanerat ataatsimooqateqarusunnerat sunnerneqartarluni. Angajoqqaat amerlaqisut suliunnaartarput meeqqaminnut ikiortaaniarlutik. Taamaaliornikkut inuiaqatigiinni suleqataasinnaasut annaasarpagut kiisalu ilaqutariit artukkerneqarlutik nukillaartut ilaqqittarlutik.

Meeqqat immikkut ittumik ikiorneqarnissartik pisariaqartittarpaat. Angajoqqaat namminneq ikiortaaniarlutik suliunnaartarnerat inuttut anigaasaqarniarnikkullu sunniuteqartarpoq. Inuusuttut ilinniarnissaminnut atorsinnaasaminnik ilinniagaqarsinnaanerminnut, suliffeqarnissaminnut

katerisimaaqateqarnissaminnullu periarfissaqartariaqarput. Naammaginanngitsumik imaluunniit kingusinaartumik ikiorsiisarnerit peqqissutsikkut toqqissisimaniarnikkullu ilungersunartunik kinguneqarsinnaapput. Taamaammat piffissaatillugu isumakulunnartunut atatillugu ikiorsiisarnissaq, aaqqissuussamik pissutsit naapertorlugit aaqqiissuteqarsinnaanerit kiisalu erseqqarissumik meeqqanut inuussuttunullu inatsisiliortarnissat NIIK-mit kissaatigineqarput.

Tamatuma saniatigut nukersorfigineqarsinnaanerit kingunerannik suleriaasissat erseqqaarilluinnartut ujartorpagut - kinguaassiuutitigut atornerluinerit aamma eqqarsaatigalugit – imaluunniit inoqammut innarluutilimmut allatigut ilungersunartumik innarliisinnaanerit eqqarsaatigalugit. Paasissutissat pitsaanerusut kiisalu ilisimasat immikkuullarissut aallaavigineqarnissaat pisariaqarpoq. Pilersaarutini akisussaaffiit, aningaasaliinerit kiisalu piginnaanngorsarnissamut paasissutissallu katersornissaannut piffissaliissutit inissinneqarsimasariaqarput.
Ikiorserneqarnissamut aqqusaagassat assigiinngitsut, illoqarfiit nunaqarfiillu aamma eqqarsaatigalugit inuit namminneq inuuneri ataqqillugit, paasissutissani AAMMA nassuiarneqarsimasariaqarput.

Uuma saniatigut innersuussutit

Qitiusumik oqallinnerit NIIK-p isumaa naapertorlugu imatut paasineqassanngillat, **annertunerusumik ikiorsiissuteqarnissamut aqqutissat**.
Kisianni **innuttaasup piviusorsiortumik arlaannulluunniit atassuteqanngitsunik nakkutigineqarnikkut atuutsinneqarsinnaasumik pisinnaatitaaffii, maalaaruteqarnissamut periarfissat sunniutillit kiisalu kommuneni nalilersuinerit killilernissaat pillugit**. Tassa immikkoortuni taakkorpiani, ulluinnarni suleriaatsit pillugit annertunerpaanik unammilligassaqarfiit NIIK-mit kiisalu FN's Handicapkomité-miit tikkuarneqartut.

- Nammineq aalajangiisinnaanerup akulerutsinneqarsinnaanerullu immikkut sukumiinerusumik sammineqarneri,
- Sinniisoqarnissamut pisinnatitaaffik,
- Ilaqutariit qanigisallu pillugit sukumiinerusumik sulissuteqarnissaq,
- Paarlatsissaqarnissamut aaqqissuussat,
- Inuusuttut 18-inik ukioqalereersimasut nakkutigineqarnerat,
- Angerlarsimaffimmiit ungasissumut inissinneqarsimasut tikeraartarnissaat,
- Qanigisanut isumaginnittunut ikiorsiineq,
- Pissassarfik aqqutigalugu annertunerusumik immikkut ittumik siunnersuineq,
- Eqimattat sammisaqarfiit annertusillugit aamma ukioqqortusineq pillugu pisinnaasakinnerulerneq.

Inatsisissatut siunnersuummi ataatsimut isigalugu FN-ip Innarluutillit pillugit isumaqatigiissusiaani (CRPD) tunngaviit qanillattorniarneqarput

Tamatuma saniatigut innarluutilinnut atatillugu sammisat pillugit ilinniarsimasut ilisimasallu annertusarnissaat tupinnaannartumik pisariaqartinneqarput. Inuit ataatsiaakkaat taakkualu katsorsarneqarnerat siumukarnerallu kiisalu inuiaqatigiit ataatsimut eqqarsaatigalugit.
Maluginiaratsigut qujanaq.
Oqaatigineqareersutut NIIK atassuteqarfigineqarnissaminut piareersimavoq.

NIIK – Nunatsinni Inuit Innarluutillit Kattuffiat
Jens Kreutzmannip Aqq. 4, 1. Sal • 3900 Nuuk
Tlf.: +299-583900 • E-mail: niik@niik.gl • https://www.niik.gl/

Tunuliaqutinut ilisimasanullu

NIIK saaffissatut piareersimavoq – Suliaqartut allat

Inatsisissatut siunnersuummut atatillugu sukumiisumik oqaloqatigiittarnissat NIIK-p kissaatigaa. Inatsisip pitsanngorsarniarneranut assorujussuaq pitsaasumik isumaqarnerput paasitissallugu assut pingaartipparput.

Innersuussutigerusupparput sulissinermut peqataasut allat attaviginissaat imaluunniit inatsisiliornermi taakkua paasissutissaataasa ilanngussornissaat. Innersuussutigisinnaavagut:

- Tilioq,
- Assersuutigalugu ikiortinut aningaasarsiaqartitsinermut aaqqissuussat pillugit sulinermik inuussutissarsiutillit kattuffiat SIK,
- Assigiinngitsunik isumaginniffiit taakkualu kattuffii imaluunniit peqatigiiffii. Soorlu suliassanik isumaginnittut, ilinniartitsisut, perorsaasut allallu eqqarsaatigalugit,
- Sulinissinni innarluutillit inatsisaatsuliortartut eqqaamanisssaat,
- Sulinissinni innarluutillit atornerluisut eqqaamanissaat,
- Nuna tamakkerlugu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit pisortaasa misilittagaasa ilanngussornissaat,
- Kommunet unammilligassaat piviusut pillugit toqqarlugit tutsaqarfiginissaat,
- Ombudsmandimiit paasissutissat naleqquttut atuarnissaat,
- Angajoqqaat ikiortitut inissittut.

Allallu peqataatillugit ilisimasat sapinngisamik amerlanerpaat ilanngussornissaat.

Innarluutillit qanigisaallu eqimattakkaat amerlanerit attaviginissaat isumagisinnaagatsigu ikiorsinnaagutsigit oqaannaqquatsigit.

NIIK-mut tunngasut

NIIK tassaavoq nuna tamakkerlugu innarluutillit peqatigiiffiisa kattuffiat. Tassa kikkuungaluilluunniit

Innarluutillit peqatigiiffiit ilaasortanngorsinnaapput, uagullu takkua soqutigisaat naapertorlugit sulisssalluta.

Qanigisaasut aamma soqutigisaat naapertorlugit sulisarpugut; kiisalu inuit innarluutillit Kalaallit Nunaanni najugallit tamarmik kiisalu Kalaallit Nunaata avataaniittut Nunatsinneersut pisinnatitaaffiinut tunngasut.

FN-ip innarluutilinnut isumaqatigiissusiaa naapertorlugu NIIK sulivoq, tassani inuit innarluutillit inuttut allatuulli pisinnaatitaaffilittut isigineqarput.

NIIK aamma "NGO"-juvoq, NGO uunga naalisaataavoqq; "nongovernmental organization". Taanna kattuffiuvoq politikkikkut inissisimanerit attaveqarfigisakkallu apeqqutaatinnagit suliaqartoq kiisalu naalagaafinnit pigineqanngitsut imaluunniit naalakkeruisunit pigineqanngitsut kiisalu siunertartik kisiat anguniarlugu suliaqartut.
NGO tasssaavoq, suliassaq aalajangersimasoq pillugu sulialik kiisalu qullersanut atanngitsoq.
NGO-t inuit nalinginnaat ilagaat, demokratiilu naapertorlugu ingerlassinermut pingaarutilimmik inissisimasoq:

Taakkua inuit sinnerlugit suliaqartuupput, ilisimasanik ilassutiliisut kiisalu ajornartorsiutinik politikerit qullersallu isummerfigisassaannik oqariartuuteqartarlutik.
Inunnut innarluutilinnut atatillugu taamaammat inuit innarluutillit misilittagaannik katersisarput, sumiginnaanernik uparuaasarlutik, pisinnaatitaaffiit naapertorsinnaaqqullugit.

NGO tassaasinnaavoq suleqataasoq kiisalu isorisassanik nakkutiginnittoq. Taassuma politikerit aalajangersugaannut unammillersinnaasussaavoq kiisalu pissaanillit akisussaanerinik ilisimatitsisussaalluni. NGO-p oqartussanik isornartorsiuisarnera taamaammat tassaavoq demokratii naapertorlugu ingerlatsinermi suliassaq.
NGO-t qangali ileqquusut naapertorlugit pilersitaavoq, innuttaasut kattullutik inoqatiminnik ikiuissinnaaqqullugit,
naapertuilluannginnerit akiorniarlugit kiisalu inuiaqatigiinni sunniutqarniarluni.
Inussiaateqarnermut akerliulluni sulinerat assersuutissat qanganisaanersaasa ilagaat.
Tunngaviusumik eqqarsaat tassaavoq, politikerit qullersallu kattuffiit namminersortut ilisimasanik tapiisut, inunnut kalluarneqartunut sinniisuusut kiisalu ajornartorsiutinik uparuaasartut, pisariaqartikkaat.
Taamaammat NGO-t demokratiimut atapput: Taakkua aalajangersarneqartut innuttaasunit sunnerneqartarnissaat periarfissippaat – aamma qinersinerit akornatigut.

- Innarluut sunaava?

FN-ip nassuiaataa:

Innarlutillit tassaapput inuit sivisuumik timikkut, tarnikkut, silassorinnikkut imaluunniit sianiutitigut akornutillit, aporfissat assigiinngitsut ilanngussorlugit taakkua inuttut allaatuulli inuuiaqatigiinni tamakkiisumik peqataanissaminnut akornuserneqartut.
Innarluut tassaasinnaavoq:
Innarluutit assigiinngitsut amerlaqaat, assersuutigalugu:

- Inuit timimikkut innarluutillit,
- Inuit tarnimikkut innarluutillit,
- Inuit ineriartornerminnut atatillugu innarluutillit,
- Inuit napparsimanerminnit imaluunniit qaratsamikkut ajoqusernerminnit kingunerlutsitsisut,
- Inuit takuneqarsinnaanngitsunik innarluutillit.

Assersuutigalugu innarluutit tassaasinnaapput, tarnikkut nappaatit, kaassuartakkami issiaannarnerit, tassaasinnaapput aamma autisme , ADHD, ineriartornissamikkut akornutillit imaluunniit akornuserneqartartut, isigiarluttut kiisalu tusillassimasut. Taamaattorli aamma tassaasinnaavoq sulinermi ajutoornikkut katsorsagassaanngitsumik ajoqusernikut, soorlu katsorsarneqarsinnaanngitsumik ammikkut naappaateqalersut, qaratsakkut ajoqusernikut, taqqanik milittoornikkut imaluunniit allat pissutigalugit inuit allat assigalugit suliffeqarsinnaanngitsut, ilinniagaqarsinnaanngitsut, sunngiffeqarsinnaanngitsut, kiisalu inuttut allatut pisortat allaffiinut ornigussinnaanngitsut.

Tassa aatsaat inuiaqatigiinni aporsat aqqusaarneqaraangata, innarluut ersertarpoq.

Taamatut oqaaseqatigiiliornermut pissutaavoq, nuna sunaluunniit FN-ip innarluutilinnut isumaqatigiissutaanut atsioqataasoq inuit innarluutillit qulakkeersorneqarnissaannik pisussaaffeqarmat – innarluutip inunnguuserinera imaluunniit kingorna takkussimanera apeqqutaatinnagu – inuit allat tamaasa assigalugit najukkamini inuiaqatigiinni peqataasinnaasussaammat. Tamanna imatut paasisariaqarpoq; sunngiffeqarnermi, suliffeqarnermi. Ilinniagaqarnermi innuttaasut allat tamaasa assigalugit angalasinnaaneq atuussinnaanerlu eqqarsaatigalugit.

Attaveqarfissaq

NIIK – Nunatsinni Inuit Innarluutillit Kattuffiat
niik@niik.gl
https://niik.gl

NIIK – Nunatsinni Inuit Innarluutillit Kattuffiat
Jens Kreutzmannip Aqq. 4, 1. Sal • 3900 Nuuk
Tlf.: +299-583900 • E-mail: niik@niik.gl • https://www.niik.gl/

Naalagaaffiit Peqatigiit Kalaallit Nunaat aamma Danmark pillugit qanoq oqaaseqarpat?

Naalagaaffiit Peqatigiit Innarluutillit Pillugit Nalunaarutaat aammalu inatsisissatut siunnersuut UKA/2026-232 ataqatigiinnerpa

Inatsisissatut siunnersuut ataatsimut isigalugu Naalagaaffiit Peqatigiit Innarluutillit Pillugit Nalunaarutaata siunertaanut (CRPD) naleqquppoq, kisianni unammillernartut arlallit piukkut uku pineqartillugit:

- Immikkoortoq 12 (namminerisamik aaliangersaasinnaaneq aamma piffissaatillugu iliuuseqarsinnaaneq),
- Immikkoortoq 13 (naapertuilluarnermik tunngaveqartumik isumagineqarsinnaaneq),
- Immikkoortoq 19 (kiffaanngissuseqartumik inuuneqarneq aamma akuutinneqarneq),
- Immikkoortoq 33 (arlaannaannut attuumassuteqanngitsumik nakkutigineqarneq).

Pingaartumik Naalagaaffiit Peqatigiit Innarluuteqartut Pillugit Ataatsimiititaliaata oqaasertaliussaa nr. 5 immikkoortoq 19 immikkut attuumassuteqarpoq.

Ataatsimiititaliap immikkut pingaartippaa:

- Nammineq inogisassamik toqqaasinnaaneq,
- Alnuiaqatigiinni tapersersorneqarsinnaatitaaneq,
- Pisortaniinnaq isumagineqartussaatitaaneq annikillisarlugu,
- Toqqagassat tigussaasut,
- Pisortanit isumagineqaannarnissaminngaanniit inuttut ataasiakkaanut aaqqiissutissat tapersersuutaasut.

Tassunga atatillugu inissamik neqeroorutit, innersuussisarnerit aammalu kommune aqqutigalugu nalilersuisarnerit inatsisissap Nalunaarummut sanilliutissagaanni mianernarnerpaapput.

Naalagaaffiit Peqatigiit 2024-mi innersuussutai

Naalagaaffiit Peqatigiit Innarluutillit Pillugit Ataatsimiititaliaata augustimi 2024-mi Kunngeqarfik Danmark pillugu piffissami naafferartumi nalunaarusiornermini aappassaaniusumik pingajussaaniusumillu nalunaarusiorpoq, Kalaallit Nunaanni Nalunaarutip atuunnera aamma ilanngullugu.

Naggataarutaasumik immikkut oqaasertaliunneqartut aammalu innersuussutit uparuaatillu Danmarkimi, Kalaallit Nunaanni aamma Savalimmiuni pissutsit pillugit septemberimi 2024-mi akuersissutigineqarput, taakkulu allakkiami maana ilanngunneqarput.
Nalunaarusiaq atuaraanni immikkut ilisimasallit arlaannaannulluunniit attuumassuteqanngitsut nalilerpaat Nalunaarutikkut pisinnaatitaaffiusut inatsisikkut ulluinnarnilu inuunermi qanoq isiornikkut pitsanngorsaavigineqarsinnaanerinik innersuussat pisinnaaneri.

NIIK-p siunnersuutigaa inatsisisap suliareqqinneqarnerani Nalunaarutikkut pisussaaffiit inassuteqaatillu Kalaallit Nunaat pillugu oqaasertaliussanut toqqartumik isummertoqartariaqarnera.

NIIK – Nunatsinni Inuit Innarluutillit Kattuffiat
Jens Kreutzmannip Aqq. 4, 1. Sal • 3900 Nuuk
Tlf.: +299-583900 • E-mail: niik@niik.gl • https://www.niik.gl/

Naalagaaffiit Peqatigiit tallimanik immikkut tikkuagaqarput:

1. Inuit innarluuteqartut qanoq inoorusunnerlutik toqqaasinnaassapput

Inuit innarluutillit igussaasunik toqqagassaqassapput:

- Sumi najugaqarusunnerlutik
- Kikkut illoqatigerusunnerlugit,
- Qanorlu ikiorserneqarnissartik pillugit sunniuteqarsinnaaneq.
-

Inuiaqatigiinni aaqqissuussaanikkut systemikkut inuit aaqqiissutissanut aaliangersimasunut pinngitsaalillugillusooq inissisinnaanngilaq, aaqqiineq tamanna akikinnerusutut ajornannginnerusutulluunniit tunngavilersuutigalugu.

2. Ikiorsiineq ikiorsiinerussaaq ikiorsiinivik

Pappilissatigut pisinnaatitaaffeqarneq naammanngilaq.
Inuit innarluutillit pisariaqartitaminnik ikiorserneqarsinnaassapput pisariaqartitsinertik naapertorlugu.

3. Ilaqutariit kimiillutik pissanngillat

Ilaqutariit pingaaruteqarluinnartumik inissisimapput.
Inuiaqatigiinni aaqqissuussaanikkut pisortatigut imatut systemeqartoqassanngilaq ilaqutariit akisussaaffiup annersaanik kivitsisuussanngortissallugit. Pisortat naatsorsuutigissanngilaat ilaqutariit akisussaaffimmik annerpaamik kivitsisussatut inissisimatissallugit. Innuttaasup qanigisani ikiorserneqartariaqartoq pillugu kissaatiginninnera ataqqineqassaaq. Toqqagassaq tamanna illuatungeriinnit ingerlanneqarlunilu tapersersorneqassaaq periarfissatigut, qasuersaartarfeqarnissatigut atukkatigullu nammanneqarsinnaasutigut aaqqiiniarnermi.

4. Innarluutiliugaanni atuarfinnut, ilinniartitaanermut suliffissaqarniarnermullu periarfissakinnerutitaasussaanngilaq

Inuit innarluutillit makkununa peqataasinnaassapput:

- Atuarfik,
- Ilinniagaqarneq,
- Suliffeqarneq,
- Inuiaqatigiinni inooqataaneq, uani immikkut eqqarsaatigineqarluni sunngiffik pisortallu aaqqissuussaani oqallinnerni paasititsiniaanernerlu peqataatinneqarneq.

Amerlasuutigut atortorissaarutitigut ikiorsiissutit, inuttut tapersersuisut allatigullu aaqqiissutit eqaatsut aamma eqqarsaatigineqarput.

5. Inuit innarluuteqartut tusaaneqausapput

Inatsisissami allassimasut tassaapput inuit innarluuteqartut, taakkua akuutinneqassapput malittarisassat suliarineqartillugit allannguisoqassatillugulu. Inuit innarluuteqartut inuttut pineqartillugit aammalu taakkua kattuffii pineqartillugit. NIIK-p siusissumik akuutitisineq, paasissutissanik isumagineqarneq, oqaatsit atorneqartut pineqartillugit piffissaliussallu peqataaffigineqarsinnaasut ujartorpai.

Kattuffiit aningaasatigut suliniarnermilu sinaakkutissatigut atugassatigut tapersersorneqartariaqarput kiffaanngissuseqartumillu peqataatinneqarneq pisariaqarput aammalu ilanngussarineqartut qanoq suliniarnermi atorneqarnersut pillugit utertitsiffigineqartariaqarlutik. Tamanna CRPD immikkoortoq 4, sta 3 aamma immikkoortoq 33, sta 3 naapertorlugu erseqqissarneqartariaqarpoq.

NIIK – Nunatsinni Inuit Innarluutillit Kattuffiat
Jens Kreutzmannip Aqq. 4, 1. Sal • 3900 Nuuk
Tlf.: +299-583900 • E-mail: niik@niik.gl • https://www.niik.gl/

Naalagaaffiit Peqatigiit Innarluutillit Pillugit Nalunaarusiaata tungaaniit isigalugit unammillernartut allat

1. Qanigisaasut isumassuisussatut inissisimaneri

CRPD-kkut aaliangersakkat tulluartut

- Immikkoortoq 19 (Kiffaanngissuseqartumik inuuneqarsinnaatitaaneq aamma inuiaqatigiinni akuutinneqarneq)
- Immikkoortoq 12 (Inatsisitigut naligiissitaaneq)
- Immikkoortoq 5 (assigiinngisitsinnginnissaq)

Ajornartorsiutaalersinnaasut

CRPD-p tungaaniit navialinartumut pisoqassaaq makku peqqutaallutik:

- Kommunip nammineerluni ilaqutariit isumaginnittussaq toqqarpagit professionaliusumik ikiorsiinissaq toqqarnagu aningaasat peqqutigalugit,
- Aaliangiiniarnermi innuttaasut nammineq aaliangiisinnaanera ataqqinagu aaliangiisoqarpat
- Ikiorsiissutaaniaraluarnermi ilaqutariiusunut suli pinngitsuuisinnaaneq annertusitiinnarpagu.

CRPD-kkut naliliineq

Bestemmelsenaaliangersaaneq **CRPD-kkut ataqatigiissinnaavoq**, imaappat:

- Aaqqiissusuteqarneq piumassutsimik aaliangerneqarsimappat,
- Innarluuteqartup nammineerluni aaqqiissutissaq toqqarpagu imaluunniit itigartippagu,
- Tapersuinissamik neqeroorutit toqqagassat tulluartut piupput.

2. Innersuussiniarnermi tapersersuiniarnermilu kommunip CRPD-p aaliangersagaanut naliliisarnera

- Immikkoortoq 5 (Naligiinneq immikkoortitsinnginnerlu)
- Immikkoortoq 12 (Piffissaatillugu iliuuseqarsinnaanneq)
- Immikkoortoq 13 (Inatsisitigut illersuinermi peqataatitaaneq)
- Immikkoortoq 19 (Kiffaanngissuseqartumik inuuneqarneq)

Ajornartorsiutaalersinnaasut

Inunnik isumaginninnermi ikiorsiissuteqartarneq pillugu inatsisit allat assigalugit siunnersuut kommunit ikiorsiisinnaaneranut pisariaqartitsineq assigalugu aallaaveqarpoq. Demokraatit inatsisitigut illersorneqarsinnaaneq aammalu assigiissaartumik atuutsitsinerup isumaa naqissuserpaat.

Inatsit imaappat:

- Naliliisinnaaneq siammasinneruppat,
- Nalilersuutissat attuumassuteqanngitsut piunngippata,
- Naammagittaalliuutaasinnaasut sakkortuut piunngippata,

Sumiiffinni assigiinngitsunik malunnaatilinnik assigiinngisitsisinnaaneq piunngippat.

CRPD-kkut naliliineq

Naalagaafiit Peqatigiit innarluutillit pillugit ataatsimiititaliaata arlaleriarluni naalagaaffiit kommunitigut aningaasaqassuseq namminerlu naliliinerit tunngavigalugit pingaarnersiuisarsimaneri uparuartarsimavai.

Tapersersuineq annertuneq toqqaraanni inuttut ataasiakkaatut pisinnaatitaaffiit aallaaviginagit, taava Immikkoortup 19-mi aaliangersakkanut uniuuttumik aaliangiinissaq uaneerannguamiilersarpoq.

3. Inissiineq inissamillu neqeroorutit CRPD-p aaliangersagaanut tulluartut

- Immikkoortoq 19
- Immikkoortoq 14 (Kiffaanngissuseq aamma inuttut illersugaaneq)
- Immikkoortoq 15 (Inoqatinit nakkarsaanermit imaluunniit nikassaasumik pissusilersorfimmit kiffaanngissuseqarneq)

Ajornartorsiutaalersinnaasoq
Inatsisikkut nutarterinerit tapersersuutaasut malimmassarpai tamassumalu kingunerisinnaavaa pisortat inissiisarfiinut imaluunniit immikkut inissinneqarnissamik neqeroorutinik nassataqartut.

CRPD nutaaliaanerusup makku pingaartippai:

- Sumiiffinni inissat
- Inigisat nammineq toqqakkat,
- Pisortat inissiisarfiinik atuineq minnerpaaffianiitillugu

CRPD naliliineq
Kommunip aaliangerpagu pisortat inissiisarfii atorneqassasut allanillu periarfissiisoqarsimanani tigussaasunik, taava ajornartorsiut piulersinnaavoq.
Apeqqutit pingaartumik makku pineqartillugit:

- Naminerisamik ineqarsinnaaneq,
- Inuttut ikiorserneqarneq,
- Ilaqutariinnut qanittuni inuiaqatigiinnullu qanittuni tapersersorneqarneq.

4. sulisunut piginnaasatigut piumasaqaatit annikippallaat
CRPD-mi aaliangersakkat tulluartut

- Immikkoortoq 16 (Persuttarneqarnissamut atornerlunneqarnissamullu illersorneqarneq)
- Immikkoortoq 17 (Inuttut namminiussuseqarnissamut illersorneqarneq)
- Immikkoortoq 25 (Peqqinneq)
- Immikkoortoq 26 (Piginnaanngorsaqqinneq)

Ajornartorsiutaalersinnaasut
Inatsit malinneqanngippat:

- Ilinniartitaanermut piumasaqaatit appasinnerpaaffilerlugit,
- Ilinniartinneqarnissamut piumasaqarneq,
- Nakkutilleeriaatsinik pilersitsisariaqarneq,

Pinerlinneqarsimasunut sumiginnaasimanermullu illersuutaaniartut naammakkunnaassapput.

CRPD-kkut naliliineq
Tamanna immikkut pingaaruteqarpoq:

- Inuit innarluuteqartunut,
- Inunnut attaveqarniarnikkut ajornartorsiuteqartunut,
- Meeqqanut inuusuttunullu innarluuteqartunut.

Naalagaaffiit Peqatigiit Innarluuteqartut pillugit Ataatsimiititaliaata naliginnaasumik sullissisut ilinniarluarsimasuunissai naalagaaffittut suliassatut pisussaaffittut pitsaasutut isigissai.

5. Tikikkuminartuuneq attaveqaateqarnerlu

CRPD-kkut aaliangersakkanut tulluartut

- Immikkoortoq 9 (Tikikkuminartuuneq)
- Immikkoortoq 21 (Killilersugaanngitsumik oqaaseqarsinnaatitaaneq aamma paasissutissinneqarsinnaatitaaneq)

Ajornartorsiutaalersinnaasoq

Inatsit malinneqanngippat:

- Ussersorluni nutserunneqartarnissamut piumasaqarneq,
- Aaqqiissutit qarasaasiatigoortut pigilernissai,
- Tappiitsut allattaneri atorlugit nalunaarsuineq,
- Allatigut attaveqariaatsit,

Taava inuit misigisaatikkut innarluuteqartut ajornerusumik atugaqalissapput.

CRPD-kkut naliliineq

TilgængelighedTikikkuminartuuneq CRPD-kkut nalilerneqartarpoq tassa namminerisamik pisussaaffeqarneq atorlugu iliuuseqarneq kiffartuussinerinnartut isiginagu Pisussaaffiit amingartillugit inatsit sanngeequtaassaaq.

6. Nakkutilliinerit arlaannaannulluunniit attuumassuteqanngitsut aammalu naliliinerit

CRPD-kkut aaliangersakkat tulluartut

- Immikkoortoq 33 (National implementering og overvågning)

Ajornartorsiutaalersinnaasoq

CRPD-p piumasaraa nalilineq kisimi pinnani, kisianni nakkutilliineq angusaqarfiusut ingerlanneqassasoq.

Inatsit amingaataappat:

- Nalileeriaatsit aalaakkaasut,
- Innarluuteqartut kattuffiisa peqataaneri,
- Nakkutilliiniarnermut paasissutissanik naammattunik tunngavissaqarneq,

Immikkoortoq 33-mut ajornartorsiutaasinnaapput.

CRPD-kkut naliliineq

Ukiut marluk qaangiunnerini naliliineq pitsaasuuvoq, kisianni CRPD-kkut poitsaassuseq anguneqassappat nakkutilliineq ingerlaartuartariaqarpoq.

Ataatsimut naliliiseq

NIIK-p naliliinerani CRPD-mut tunngasutigut isornarnerpaasut tassaapput:

1. **Kommuunip ikiorsiiniarnermi innersuussiniarnermini naliliiniarneralu** (immikkoortut 5, 12 aamma 19)
2. **Inissamik neqeroorutit pisortallu inissiisarfiinnaanut innersuussiinnartarneq** (immikkoortoq 19)

3. **Piffissaatillugu qulakkeerinnittannginneq namminerlu aaliangiisinnaatitaannginneq**(immikkortut 12 aamma 19)
4. **Sullissisunut, nakkutilliisunut aammalu pinerluffigineqarsinnaanermullu illersuutit piumasaqaatit amingartut**(immikkoortoq 16 aamma 17)
5. **Isigiarsuttut tusilartullu innarluuteqartunut tikikkuminartitsineq** (immikkoortoq 9 aamma 21)
6.

Inatsisartut kissaatigippassuk CRPD-p piumasaqaataanut tamakkiisumik naapertuuttumik sulinissaq, pingaartumik §§ 51-52 (tamanna suli tapersersuineq annertunerusoq pilersinneqassasoq kissaatigineqarpat), innersuussisarnermut aaliangersakkat, inissaqarniarnermut neqeroorutit aammalu nakkutilliinermut ilisimasaqarnissamullu piginnaasaqarnissamut piumasaqaatit itisilikkamik misissornissai Innarluuteqartut pillugit ataatsimiititaliap suliusaa aamma Naliginnaasumik Oqaasertaliussat nr. 5 immikkoortoq 19 pillugu allassimasut innersuunneqarput.